

творення на рушійну силу гомеостазу. Людина, набуваючи цінностей екоправової культури, повинна в решті-решт перебороти власний егоїзм задля здійснення рішучих кроків на шляху гармонізації свого життя і буття прийдешніх поколінь, сенс якого полягає у тому, аби плекати його природні джерела.

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРАКТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Соціально-правові практики в сучасній Україні реалізуються в умовах конфліктності політичної культури суспільства, постійного протиборства ліберальних і патріархально-традиційних цінностей (останнім часом з переважанням авторитарних уподобань), поєднання в свідомості громадян протилежних цінностей і норм, тобто, з одного боку, – вимога демократичних свобод, а з другого – схвалення недемократичних методів розв'язання суспільних проблем. Лунає підтримка ринкових відносин, а на противагу – вимога соціальної рівності. Такі суперечності свідчать про певну роздвоєність політичної свідомості громадян і дефіцит політичної культури, в тому числі у політиків.

До сьогодні в українському суспільстві не має консенсусу між різними політичними силами, партіями, фракціями, соціальними групами, відсутня сильна, конструктивна, державотворча опозиція – обов'язкова складова механізму стримувань і противаг у структурі владних відносин, здатна бути ефективним засобом цивілізованого розв'язання суперечностей між інтересами різних соціальних груп, що виникли на політичному рівні. В державі не діють реальний контроль суспільства над владою, в тому числі Президента та інших виборних осіб, виборність та підконтрольність посади суддів і начальників місцевої міліції, їх персональна відповідальність за виконання своїх функцій.

Культура влади української еліти виявляється історично спрямованою на постійне і переважне використання адміністративних важелів влади незалежно від ступеня їх легітимності та опосередкованості законом. Тому ті, хто нині має владу, налаштовані використовувати будь-які, зокрема неправові, засоби, які гарантуватимуть їм владні переваги. Тим більше, що в українців активна громадянська позиція поступилася патерналістським настроям, тобто перевага надається шуканню заступництва «зверху», громадяни підтримують яскравих, харизматичних лідерів, їх обіцянки, а не їх політичні програми, що є благодатною підставою для проведення політики в інтересах вітчизняного істеблішменту.

У свідомості більшості представників елітарних кіл такі важливі механізми управлінського впливу, як право і закон, втрачають не тільки своє цін-

нісне значення, а й будь-яку соціальну предметність і визначеність. Їх замінює політична та економічна прагматичність, яка не зважає ні на права громадян, ні на національні інтереси тощо. Дотепер питання створення більшості правових норм в Україні не врегульовано на законодавчому рівні. Більш того, відчувається брак законодавчого регулювання не тільки власне правотворчої, а й загалом діяльності органів виконавчої влади. Неузгодженість функцій у правотворчій сфері як між гілками влади, так і усередині певної гілки призводить до колізій у законодавстві, неузгодженості законів. Результатом такого становища є те, що: відсутність взаємозв'язку між правовими нормами спричиняє свавілля під час їх реалізації; система законодавства функціонує з великим розходженням між законодавчими і підзаконними актами; верховенство закону в практичному житті підмінюється верховенством відомчих актів.

Влада постійно руйнує правове поле і розколює суспільство, нацьковуючи одну його частину на іншу. В Україні мають місце непослідовність дій влади у сфері утвердження верховенства права і справедливості (рівність громадян перед законом та їх доступ до ефективної системи правосуддя), збереження ситуації вільного тлумачення законів та їх вибіркового застосування, непрозора система формування і ухвалення владних рішень з неадекватним розподілом повноважень, наявність нелегітимних механізмів у формуванні вищих інститутів влади і ухваленні державних та управлінських рішень, панування політично-економічних груп. Відсутня реальна незалежність судової влади, натомість мають місце правовий нігілізм влади, відсутність верховенства права. В країні склалася ситуація нерівного доступу соціальних груп до сфери ухвалення рішень, унаслідок чого взаємодія суспільства і влади набуває конфліктних форм, що виливається в кризу легітимності. Приймаються «обойми» законів та реалізуються рішення (Податковий кодекс, Пенсійна реформа, Житловий кодекс, «Закон про вищу освіту», скасування пільг для соціально незахищених верств населення тощо) без попереднього інформування про це населення та обговорення з громадянами, наприклад, через референдум.

Реальні наслідки ухвалених владою рішень не відповідають очікуваним благам, країна залишається бідною та корумпованою, люди не почувуються захищеними, що сприяє зростанню незадоволення, викликає протест з боку суспільства. Хибність політичних та державних рішень в Україні базується на хибності поглядів, оцінок ситуації в країні, яка полягає в недооцінюванні проблем єдності українського суспільства, в нерозумінні об'єктивних засад та шляхів їх вирішення. Відбувається розрив у взаємозв'язках таких процесів: розрив між економічними відносинами і становленням політичної системи; розрив між системою цінностей, на яких ґрунтувалася легітимність влади, із результатами змін, що приводять суспільні відносини у суперечність з цими цінностями; політика подвійних стандартів, клієнтизм у владі, розрив між деклараціями та реальними справами заважають встановленню громадянської

злагоди і гальмують демократичні перетворення. Все це вкрай негативно позначається на здатності політичної системи організувати суспільство на досягнення визначених стратегічних пріоритетів розвитку країни.

Соціально-правові практики, які реалізуються в незалежній Україні, мусять спиратися на культуру злагоди, громадянського миру, пошани до свобод і прав людини і на справді демократичне суспільство, яке надає можливість кожному громадянину вільно брати участь у політичному житті, створювати належні умови розвитку культури та освіти, дбати про духовний та моральний стан населення.

В. Д. Воднік, кандидат філософських наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ГРОМАДЯН ЯК УМОВА ПОВБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Проблема розбудови громадянського суспільства в Україні, демократичної, правової держави безпосередньо пов'язана з формуванням правової культури громадян, яке має бути результатом активної діяльності суспільства, усіх його громадян, кожної особи.

У контексті юридико-соціологічного підходу правова культура розглядається у двох площинах: по-перше, як характеристика рівня розвитку правових явищ на певному етапі розвитку суспільства; по-друге, як якісна характеристика сприйняття права і правової поведінки окремої особистості.

Правова культура складає внутрішню, ментально-духовну сторону правової системи суспільства і глибоко пронизує правосвідомість, правові відносини, законність і правопорядок, правотворчу, правозастосовну і будь-яку іншу юридичну діяльність, регулює поведінку людей, рахуючись із соціокультурними, історичними особливостями, виступає інструментом досягнення соціальної стабільності.

Правова культура, як і культура в цілому, нерозривно пов'язана з історичними, етносоціальними, соціокультурними особливостями того чи іншого народу, суспільства, держави.

Безсумнівно, правова культура безпосередньо пов'язана з різноманітними суспільними процесами, залежить від змін, що відбуваються в суспільстві, і є їхнім сукупним виразом. У правовій культурі втілюються способи і результати людської діяльності. Будь-які великі зміни правової діяльності припускають одночасно і зміни правової культури.

У науковій літературі виділяють дві основні моделі розвитку правової культури.

1. Модель еволюційного розвитку. Ця модель припускає розвиток правової культури як процес сприйняття досвіду попередніх етапів і поколінь без-